

OLDEHOLTPADE, DE HERVORMDE KERK

Bouw en exterieur.

Al in het begin van de 13de eeuw had Oldeholtpade een kerk. Het toen dorp kreeg toestemming een parochiekerk te stichten. Deze kerk was van tufsteen gebouwd en heeft ruim drie eeuwen stand gehouden. In 1545 kwam de bouw gereed van de tegenwoordige kerk, die werd gewijd aan de H. Stephanus. De eenbeukige laatgotische kerk is van rode baksteen opgetrokken en rondom voorzien van eensversneden steunberen. Het kooreinde heeft een driezijdige sluiting. In het muurwerk boven en aan weerszijden van de harfrond getoogde vensters zijn bijwijze van versiering zand-stenen blokken aangebracht. Bij enkele vensters aan de zuidzijde ontbreken deze versieringen. De vensters in de oostelijke helft van zowel de noord- als de zuidmuur en in de koorluiting hebben omlijstingen van profielsteen. In de steunberen zijn ook zandstenen blokversieringen opgenomen.

De drupsteenlijsten onder de vensters zijn eveneens van zandsteen vervaardigd.

De van gele baksteen opgetrokken vierkante toren is later tegen de westgevel aangebouwd. In 1608. is hij tot stand gekomen. De toren heeft een achtkantige ingesnoerde spits met. een opvallende peervormige bekroning en is circa 37 meter hoog. Aan de zuidzijde bevindt zich een uitgebouwde traptoren, waarin een gemetselde wenteltrap naar de ruimten van het uurwerk en de klok voert. Rond de voet van de spits, op het vierkant van de toren, bevindt zich een omgang met ijzeren hekwerk.

Een uit 1738 daterende klok werd in 1943 door de Duitse bezetters weggevoerd en is na de oorlog niet teruggekomen. In 1946 werd een nieuwe klok in de toren aangebracht, afkomstig uit de gieterij van Van Bergen uit Midwolda.

De westmuur van de toren bevat een gedenksteen met wapen van de familie Lycklama. De kerk is in de jaren 1983-1985 gerestaureerd.

Interieur.

Het interieur wordt overdekt door een houten tongewelf. omstreeks de eeuw wisseling zijn de oorspronkelijke eikenhouten trek balken en korbelen en muurstijlen uit de kerk verwijderd en vervangen door ijzeren trekstangen. Het kostbare eikenhout werd voor veel geld verkocht aan een Leeuwarder biljartfabriek. De eenvoudige eikenhouten preekstoel met toogpanelen en het bijbehorende doophek zijn circa 1650 vervaardigd. De beide overhuifde dubbele familiebanken zijn ook omstreeks deze tijd in de kerk aangebracht. Zowel preekstoel en doophek als de familiebanken zijn geschilderd. In de vloer ligt een aantal 17de eeuwse grafzerken. Een gebeeldhouwde zerk in het koor bevat de wapens van Rignerus Franckena (overleden in 1668) en Marhias Franckena (overleden in 1669).

Het orgel is een heer bijzonder instrument en heeft een interessante historie. Allereerst moet worden opgemerkt dat het front van het orgel een ander instrument doet vermoeden dan zich daarachter bevindt. In de vrij forse kas is een compleet kabinetorgel geplaatst. Wij hebben dus hier te maken met een zgn. schijnfront. De geschiedenis van het orgel begint in 1800, toen door de orgelmaker Hendrik Anthonie Meijer uit Amsterdam in opdracht van de burgemeester van Edam, Jan Teengs, een kabinetorgel met twee klavieren voor huiselijk gebruik werd gemaakt. In 1844 werd het orgel door de Hervormde Gemeente van Haarlem aangekocht voor de Janskerk aldaar. De orgelmaker Gabry uit Gouda plaatste het in deze kerk achter een schijnfront. Nadat in de Janskerk een ander orgel was gebouwd, werd het door Meijer gebouwde kabinetorgel met het schijnfront van Gabry in 1883 gekocht door de Hervormde Gemeente van Oldeholtpade. En sindsdien bevindt deze combinatie van kabinetorgel en schijnfront zich in de kerk van Oldeholtpade. Het orgel is in de jaren 1922 en 1973 grondig gerestaureerd, waarbij de plaatsing achter het loze front werd gehandhaafd.

Het instrument heeft de volgende dispositie:

onderklavier

Bourdon 16' (discant)
Praestant 8'(discant)
Holpijp 8' (bas/discant)
Praestant 4'(bas/discant)
Quint 3' (bas/discant)
Octaaf 2' (bas/discant)
Tertiaan 1 $\frac{3}{5}$ ' (bas/discant)
Dulciaan 8' (bas/discant)

bovenklavier

Viola di Gamba 8' (discant)
Gemshoorn 8'(discant)
Rohrfluit 8' (bas/discant)
Octaaf 4' (bas/discant)
Fluit 4' (bas/discant)
Waldfluit 2' (bas/discant)

Het pedaal is aangehangen en kan ook afgehaakt worden. Voorts heeft het orgel een tremulant en een "zwelder". Deze "zwelder" is in de bovenzijde van het kabinet gemaakt en behelst een zwelinrichting, bestaande uit drie over de breedte van het orgel aangebrachte "jaloezieën", die in geopende toestand het geluid achterwaarts omhoog doet klinken.

Twee ijzeren uittrekbare haken onder de klavieren bedienen de gehalveerde manuaalkoppel. Het kabinet

heeft een sprekend front. Het pijpwerk is, behalve dat van de Dulciaan 8', nog oorspronkelijk. De kas is gemaakt van eikenhout. waarop mahoniefineer is aangebracht. De beide klavieren zijn inschuifbaar en de klep daarvoor kan dicht, waardoor deze de voorkant van een lade lijkt. Als ook de deuren voor het pijpenfront worden gesloten en het pedaal wordt verwijderd is van een orgel niets meer waar te nemen maar ziet het eruit als een kabinet. Dit curieuze en unieke instrument gaat door voor het grootste kabinetorgel van Nederland.

T.E. van Popta
1994